

ПОНЯТТЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: СУТНІСТЬ І ЗМІСТ

УДК: 159.9:351.741

Євтушенко Вікторія Ігорівна

Аспірант кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1249-7662>

Анотація. У статті здійснюється теоретичний аналіз поняття «індивідуальний стиль діяльності» в аспекті процесу розвитку людини як суб'єкта праці. Зазначено, що у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених поняття індивідуального стилю діяльності трактується по-різному, тому автор систематизував їх за концепціями та підходами. Під «індивідуальним стилем діяльності» автор розуміє індивідуально-своєрідну систему психологічних засобів, до яких вдається людина з метою найкращого урівноважування своєї індивідуальності із зовнішніми умовами діяльності. Акцентовано увагу на чинники формування індивідуального стилю діяльності, які здебільшого обумовлені особливостями нервової системи та особистісними характеристиками. Зроблено спробу визначити структуру індивідуального стилю професійної діяльності. Підкреслено значення і необхідність формування індивідуального стилю професійної діяльності поліцейських, як вектору розвитку особистості поліцейського на досягнення їх професійно-особистісної цілісності і як суб'єкта ефективної професійної діяльності.

Ключові слова: стиль, індивідуальний стиль, індивідуальний стиль професійної діяльності, професійна діяльність поліцейського, професійне становлення.

Постановка проблеми. У сучасній психології вивчення професійної діяльності людини посідає одне з центральних місць, а дослідження індивідуального стилю професійної діяльності в останнє десятиліття стало важливим напрямком у проблемі оптимізації діяльності людини, а також в інтегральному

вивченні особистості в умовах професіогенезу. Її актуальність зросла у зв'язку із стрімким розширенням кола сучасних видів діяльності, що вимагають як високого рівня загального розвитку особистості, що є суб'єктом діяльності, так і вузької професійної спеціалізації щодо конкретних задач трудової діяльності. Пси-

© Євтушенко В. І.

хологічне вивчення професійної діяльності тісно пов'язане з проблемами психології особистості. Точніше, тут доцільно говорити про взаємозв'язок: з одного боку, особливості особистості працівника істотно впливають на процес і результати професійної діяльності, з іншого боку, саме формування людської особистості в значній мірі відбувається в ході професійної діяльності і під її впливом.

Проблему нашого дослідження зумовило те, що в науково-психологічній літературі є велика кількість праць, присвячених теоретичному та експериментальному дослідженню проблем індивідуальних стилів та стилів професійної діяльності. На нашу думку, це питання потребує подальшого дослідження, оскільки має більш широкий і глибокий зміст, а саме поняття індивідуального стилю діяльності – чіткого визначення з урахуванням специфіки професійної діяльності працівників Національної поліції. Ще менше уваги приділено саме психологічним характеристикам стилю професійної діяльності поліцейських.

Внаслідок цього виникає необхідність подальшої розробки та вивчення умов і факторів формування індивідуального стилю діяльності поліцейського. У зв'язку з цим у даній статті розглядається ряд питань, які, з нашої точки зору, потребують уточнення або перегляду аспектів у вивченні індивідуального стилю професійної діяльності як предмету юридико-психологічного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публіка-

цій. Аналіз наукових джерел щодо проблематики індивідуального стилю професійної діяльності особистості засвідчив, що це питання по-різному досліджувалось як у вітчизняних, так і в зарубіжних роботах. Водночас необхідно зазначити, що дослідження з індивідуального стилю діяльності інтенсивніше проводились саме у психологічній сфері на відміну від інших галузей науки.

Індивідуальний стиль діяльності - значимий феноменологічний аспект процесу розвитку людини як суб'єкта праці. Він є предметом багатьох широко відомих у вітчизняній і зарубіжній психології досліджень, які отримали по праву статус методологічних основ сучасного психологічного знання. Це роботи Б. Г. Ананьєва, К. А. Абульханової-Славської, Л. Г. Дикої, Є. П. Ільїна, Є. А. Клімова, А. Н. Леонтєва, А. К. Маркової, В. С. Мерліна, К. К. Платонова, Б. М. Теплової, М. Р. Щукіна та багато інших. На сучасному етапі розвитку різних галузей психології здійснюється особливо інтенсивне формування індивідуального стилю діяльності фахівців.

У науково-психологічній літературі утвердилось словосполучення «індивідуальний стиль діяльності», оскільки під ним розуміється індивідуально-своєрідна система психологічних засобів, до яких вдається людина з метою найкращого урівноваження своєї індивідуальності з зовнішніми умовами діяльності.

Під стилем розглядаємо систему най-

більш ефективних прийомів та способів організації діяльності, деяку стійку систему особливостей діяльності та поведінки людини [4, с. 279]. Тобто, важливим моментом в цьому є те, що шлях пристосування людини до умов діяльності в разі вироблення стилю діяльності пов'язаний не з прагненням підняти особливості людей до єдиного зразка, а з тим, щоб, спираючись на провідні стійкі якості особистості, сприяти формуванню тих прийомів і способів дій, які є для них оптимальними і ефективними.

Метою статті є здійснення теоретичного аналізу існуючих у психології наукових підходів щодо визначення сутності поняття «індивідуального стилю професійної діяльності», його структури; дослідження чинників формування індивідуального стилю діяльності; підкреслити значення та необхідність формування індивідуального стилю у професійній діяльності поліцейських.

Методи дослідження: теоретичний аналіз поняття індивідуального стилю діяльності у контексті професійної діяльності; синтез та узагальнення отриманих даних.

Виклад основного матеріалу. Історія вивчення стилю починається, напевно, з того самого моменту, коли людина замислилася про причини індивідуальної своєрідності власного буття. Сфера застосування категорії «стиль» така широка, що в різних областях знання стиль вважається поняттям міждисциплінарним, що входить в категоріальний апарат

філософії, педагогіки, психології, літератури, мистецтвознавства, лінгвістики, біології тощо.

Розуміння стилю як цілісної психологічної характеристики особистості людини неоднозначне у різних авторів. В багаточисленних визначеннях стилю відбивається, перш за все, установка дослідників на розуміння проблеми індивідуальності, а також їх погляди на характер взаємозв'язку людини з оточуючим світом. Досить поширеною є точка зору, згідно якої стиль – це і є індивідуальність особистості. При цьому підкреслюється роль особистісного фактора в процесі формування стилю та його структури [2].

Поняття «стиль життя» вперше у зарубіжній літературі у науковий обіг вводить М.Вебер, який розглядає його, насамперед, в соціологічному контексті як критерій соціальної стратифікації, чинник, що інтегрує певну соціальну групу й водночас перешкоджає переходу особи із однієї групи в іншу. Подальший розвиток зазначеної проблеми пов'язаний з іменем визначного австрійського вченого Альфреда Адлера, на його думку, стиль життя визначається властивостями організму і соціального середовища, але не виникає само по собі. Він вважав, що стиль життя – це індивідуальність, яка виражається і формується в певному оточенні, причому в кожній людині своя модель життєвої поведінки, а індивідуальність у свою чергу — це неповторний шлях вироблення засобу самоствердження та стилю життя [2].

Стиль виробляється під час теоретичного і практичного освоєння людиною навколишньої дійсності і передбачає, з одного боку, гнучке пристосування до неї, з другого – її революційну зміну. У стилі проявляються здібності, характерологічні риси та звички особистості» [3, с.320].

Аналіз різноманітних вітчизняних досліджень щодо трактування поняття індивідуального стилю діяльності, дозволив систематизувати їх за концепціями, а означені підходи, ми у свою чергу, умовно розділили на три групи.

У першій групі підходів радянські науковці (В. Мерлін, Є. Клімов, Б. Теплов та інші) почали вивчати стиль як спосіб успішного виконання діяльності конкретною особистістю, що дозволило їм ввести в науковий обіг поняття «індивідуальний стиль діяльності».

У вузькому розумінні це поняття вони тлумачили як стійку систему засобів діяльності, обумовлену типологічними особливостями суб'єкта, у широкому – як індивідуально-своєрідну систему психологічних властивостей, які свідомо або стихійно використовує людина для найкращого урівноваження своєї індивідуальності з зовнішніми умовами діяльності [9, с.166-167].

На нашу думку це виправдано, так як типологічні особливості нейродинамічних властивостей є «ядром» стилю, бо саме типологічно обумовлена схильність до того чи іншого способу здійснення діяльності є першим

поштовхом до стихійного формування стилю професійної діяльності поліцейського.

Проблема індивідуального стилю діяльності розглядається насамперед у контексті загальної теорії діяльності. У вітчизняній психології одним із перших дослідників Б. Теплов став визначати стиль як спосіб успішного виконання діяльності, що залежать від здібностей людини. Надалі його ідеї про стиль одержали продовження в дослідженнях В. С. Мерліна, Є. А. Клімова [5; 9].

Друга група підходів розглядає стиль у межах опису людської діяльності з погляду характеристики способу її здійснення як сукупності компонентів діяльності. Класичним для вітчизняної концепції індивідуального стилю виявився підхід, обумовлений В. С. Мерліним, і Є. А. Клімовим, який визначає стиль не як окремі властивості або особливості активності індивідуальності, а як систему типологічно зумовлених засобів і прийомів діяльності.

Є. А. Клімов вважає, що стиль діяльності визначається як природними, природженими особливостями людини, так і прижиттєво сформованими якостями особистості, що виникли в ході взаємодії людини з предметним і соціальним середовищем. Формування індивідуального стилю професійної діяльності пов'язано безпосередньо з процесом розвитку одного із значущих психічних регуляторів праці - образа суб'єкта професійної діяльності, професійної Я-концепції [5].

В. С. Мерлін розвиває поняття стилю

не особистості, а індивідуального стилю діяльності, що залежить, на думку автора, від властивостей особистості і організму: «індивідуально-своєрідне сполучення прийомів і способів діяльності, що забезпечує найкраще її виконання певною людиною і що стійко її характеризує в деяких типових умовах, ми будемо надалі позначати терміном «індивідуальний стиль діяльності» [9, с. 111]. В. С. Мерлін визначає «індивідуальний стиль діяльності не як набір окремих властивостей, а як доцільну систему взаємозв'язаних дій, за допомогою якої легко досягається певний результат. Окремі дії утворюють цілісну систему саме завдяки доцільності їх зв'язку» [9, с. 166-167]. Також, однією з умов формування індивідуального стилю він розглядає позитивне ставлення до діяльності і відзначає, що індивідуальний стиль визначається всіма ієрархічними рівнями індивідуальності [9].

Індивідуальна траєкторія професійного шляху працівників Національної поліції виявляє їх індивідуальні особливості й прогнозує на цій основі індивідуально-своєрідні способи діяльності в залежності від вимог професії. Існують два шляхи формування стилю — стихійний і цілеспрямований. Досліджуючи структуру індивідуального стилю діяльності, Є.А. Клімов виділяє два властивих їй компонента: «ядро» стилю, що включає якості, які базуються на властивостях нервової системи і проявляються мимоволі або без особливих зусиль суб'єкта (як би стихійно); «прибудова» до яд-

ра, що включає індивідуальні та професійно важливі якості, вироблені особистістю в процесі адаптації до об'єктивних вимог діяльності (цілеспрямовано) [11, с.74]. Відповідно, формування індивідуального стилю є двоєдиним процесом, що включає, з одного боку, розвиток позитивних індивідуальних можливостей суб'єкта, а з іншого – подолання чи компенсацію властивостей, які можуть негативно впливати на професійний розвиток особистості.

Є. Клімов [6] затверджує, що не існує індивідуального стилю, який би був зумовлений тільки природними особливостями людини, і що цей стиль є інтегральним ефектом взаємодії людини із предметним і соціальним середовищем.

Якщо ж під індивідуальним стилем розуміти інтегральний ефект взаємодії людини з предметним і соціальним середовищем, то більш нагальним є інша задача, а саме ми повинні в кожному конкретному випадку вміти швидко розпізнати, де саме повинен бути сформований індивідуальний стиль діяльності, під яким розуміється система індивідуально-своєрідних прийомів і способів вирішення задачі (буде задача руховою чи гностичною; буде вона припускати взаємодію з предметами або людьми; пов'язана з однократними або повторюваними, різноманітними або монотонними діями; вимагатиме окремих реакцій або реакцій складного ієрархічного плану поведінки тощо) [11, с. 76].

В. С. Мерлін так само, як і Є. А. Клімов

зазначає, що при освоєнні індивідуального стилю діяльності утворюється система, яка компенсує або дозволяє подолати негативний вплив будь-яких індивідуальних властивостей. Тому суб'єкти з різними або протилежними властивостями можуть домогтися приблизно однакової ефективності у професійній діяльності [9].

Підходи третьої групи акцентують увагу на переосмисленні класичних теорій щодо поняття індивідуального стилю з метою визначення структурного інструментарію стилів різних видів діяльності. В означеній групі підходів стиль розглядається як сукупність різних індивідуальних якостей і системи способів діяльності.

Так, А. К. Маркова і Н. Я. Ніконова заклали в основу свого підходу щодо розгляду індивідуального стилю діяльності поєднання змістових і формально-динамічних характеристик [8, с. 59-61].

А. К. Маркова розглядає індивідуальний стиль як здатність людини застосовувати у своїй діяльності таку систему засобів, такі форми взаємодії з професійним середовищем, які найбільшою мірою відповідають її внутрішньому світу, схильностям. Крім того, вона вірно, з нашої точки зору, підкреслює, що індивідуальний стиль у професійній діяльності – це «індивідуально неповторний професійний світогляд, оригінальне бачення своєї професії і праці в ній, її перспектив, шляхів її творчого збагачення, а також системне бачен-

ня себе в професії як цілісної особистості» [8, с. 254].

Досліджуючи проблему особистості як суб'єкта діяльності, К. А. Абульханова-Славська визначає індивідуальний стиль діяльності як «стійкі, узагальнені особливості здійснення діяльності даною особистістю» [1, с. 309]. Автор вважає, що стиль проявляється в тому, «як людина діє завжди». Але є особливості регуляції і саморегуляції діяльності, які не охоплюються поняттям «стиль», однак істотно впливають на характер діяльності та її результати [1, с. 305].

О. Лібін [12] у своїх працях, сформулював гіпотезу про статус стилю людини, що реалізується у двох аспектах, внутрішньому – через систему спряженості індивідуально-психологічних параметрів, і зовнішньому, у формі різних типів взаємодії індивідуума із середовищем. У внутрішньому статусі він розглядав стильові властивості як механізм сполучення «формальних» і «змістовних» характеристик індивідуальності, які утворюють особливу інваріантну психологічну структуру. Природа стилю в цьому випадку визначається специфікою співвідношення психологічних параметрів прилеглих підструктур індивідуальності – темпераменту, характеру, здатностей та інтелекту. З урахуванням того, що стиль є одним з найважливіших механізмів сполучення індивідуума з будь-яким видом діяльності, О. Лібін розглядає характеристики зовнішнього контуру як похідні від структур-

них метапараметрів індивідуальності, таких як інтенсивність - помірність, стійкість - мінливість, широта - вузькість, включеність - дистантність.

М. Р. Щукін [14] поряд із системою прийомів виконання різних сторін діяльності включив у структуру індивідуального стилю й фактори, що визначають його формування, у тому числі властивості різних ієрархічних рівнів індивідуальності, насамперед особистісного і нейродинамічного рівнів, а також такі компоненти індивідуального стилю, як: емоційний фактор, самооцінка й установки, що виступають як сполучна ланка між особистісним і нейродинамічним рівнями.

Будучи цілісним утворенням, індивідуальний стиль професійної діяльності має складну динамічну структуру і включає в себе, з нашої точки зору наступні рівні: індивідний, діяльнісний та емоційно-вольовий. Отже, розглянемо зміст кожного рівня визначеної нами структури.

Першим і базовим є індивідний рівень індивідуального стилю професійної діяльності, який включає в себе конституціональні та нейродинамічні властивості, статево-вікові особливості, а також особливості темпераменту поліцейського.

В. Д. Небиліцин [10] підкреслив, що темперамент є найважливішим компонентом організації індивідуального стилю, що характеризує динаміку індивідуальної поведінки. На його думку, темперамент необхідно вико-

ристовувати як засіб, яким необхідно навчитися управляти для досягнення тих чи інших результатів професійної діяльності.

На думку В. С. Мерліна, індивідуальний стиль зумовлений не тільки індивідуальними властивостями темпераменту та відношенням особистості, але й загальними об'єктивними вимогами діяльності. Зв'язок якостей темпераменту і якостей особистості опосередковується індивідуальним стилем діяльності, який зумовлений якостями організму, темпераменту та особистості [9].

Діяльнісний рівень включає в себе сукупність умінь і навичок – рухових, перцептивно-рефлексивних, комунікативних, організаторських, гностичних і проектувальних. Формування умінь майбутнього поліцейського являє собою оволодіння всією системою операцій з виявлення та переробки інформації, її співставлення та співвіднесення з діями.

Останнім є емоційно-вольовий рівень, який пов'язаний з вольовими якостями особистості поліцейського для регулювання своєї поведінки і діяльності, а також мобілізації своїх внутрішніх ресурсів. Процес свідомого подолання внутрішніх і зовнішніх труднощів здійснюється за допомогою цілеспрямованих зусиль особистості, які мобілізують її додаткові нервово-психічні ресурси, а будь-яка діяльність працівників поліції вимагає високої концентрації психічних, фізичних та емоційних дій.

Отже, розглядаючи структуру індивіду-

ального стилю професійної діяльності поліцейського, можна виділити наступні компоненти:

- Особистісний компонент (індивідуально-психологічні передумови формування індивідуального стилю діяльності поліцейського);
- Ціннісний компонент (професійно-діяльнісна і особистісна позиції суб'єкта);
- Когнітивний компонент (професійні знання);
- Конструктивний компонент (професійні вміння та навички, конкретні дії суб'єкта, в яких реалізується та проявляється індивідуальний стиль діяльності);
- Емоційний компонент (емоційні стани суб'єкта діяльності);
- Комунікативний компонент (система способів і засобів взаємодії в професійній діяльності, яка визначає стиль спілкування поліцейського).

Всі вище названі структурні компоненти індивідуального стилю професійної діяльності поліцейського між собою взаємопов'язані, взаємозумовлені та знаходяться в постійному розвитку, що сприяє підвищенню продуктивності праці.

Індивідуальний стиль діяльності дозволяє людям із різними індивідуально-типологічними особливостями нервової системи, з різною структурою здібностей, температу, характеру досягати однакової ефектив-

ності при виконанні однієї і тієї ж діяльності різними способами, компенсуючи при цьому індивідуальні особливості, що перешкоджають досягненню успіху [6].

Найбільш загально визнаними формальними ознаками індивідуального стилю можна вважати наступні: [11, с.74]

- 1) стійка система прийомів і способів діяльності;
- 2) ця система обумовлена певними особистими якостями;
- 3) ця система є засобом ефективного пристосування до об'єктивних вимог.

Основними функціями індивідуального стилю професійної діяльності є (В.С. Мерлін) [7]:

Смислотвірна функція індивідуального стилю професійної діяльності проявляється у різного роду інтенціях поліцейського (намір, спрямованість свідомості, волі, почуттів на щось). Становлення стилю відбувається завдяки особливому, універсальному мотиву – завжди залишатися собою та розвивати свою індивідуальність.

Системотвірна функція індивідуального стилю професійної діяльності виявляється у тому, що по мірі становлення стилю, поперше, окремі властивості індивідуальності поліцейського інтегруються у гармонійне ціле; а по-друге, закріплюються індивідуально неповторні способи виконання об'єктивних вимог до діяльності, покращуються її результати, підвищується вдоволеність професійним

вибором.

Компенсаторна функція індивідуального стилю професійної діяльності передбачає те, що завдяки окремим індивідуальним властивостям, що створюють єдину систему – стиль, відбувається компенсація, заміщення тих індивідуальних особливостей особистості, які за своєю суттю протилежні вимогам конкретної професії, в результаті чого фахівець за рахунок поєднання певних індивідуально-стильових характеристик досягає успішності у професійній діяльності.

Інструментальна функція індивідуального стилю професійної діяльності полягає у тому, що стиль обумовлює систему операцій, завдяки яким фахівець реалізує власну діяльність та досягає поставлених цілей.

Механізм, який забезпечує становлення стилю є особистісно-діяльнісна саморегуляція, яка спонукає суб'єкта до самовдосконалення діяльності у процесі професійного саморозвитку та самоосвіти. Відтак, виникнення індивідуального стилю професійної діяльності поліцейського не є миттєвим, його становлення визначається як поетапний процес входження особистості до професійного буття [13], джерелом якого є протиріччя між потребою особистості у персоналізації, індивідуалізації власної діяльності, реалізації власної унікальності, неповторності та наявністю єдиних для всіх працівників поліції норм, цілей та завдань професійної діяльності.

У нашій роботі індивідуальний стиль

професійної діяльності поліцейських розглядається як стратегія поведінки в трудовій діяльності, детермінована індивідуальними й типовими особливостями суб'єктів діяльності. Формування власного стилю з урахування, насамперед, властивостей самої особистості, а також специфіки вимог діяльності сприяє підвищенню продуктивності праці, а неповторний індивідуальний стиль є своєрідним унікальним «почерком» професійної діяльності.

Безперечно індивідуальний стиль та специфіка його формування залежить від типу професійної діяльності. В. С. Мерлін вважає, що якщо діяльність суворо регламентована за способами, часовим режимом виконання, суб'єкт діяльності змушений діяти за інструкцією, і його продуктивність буде більшою мірою залежати від наявності в нього індивідуальних властивостей, необхідних для діяльності, можливості для пристосування будуть обмеженими. І навпаки, чим більшою є зона невизначеності, тим більшою мірою успіх діяльності визначатиметься умінням суб'єкта обирати, створювати найбільш прийнятний для даної діяльності стиль поведінки, в якому можна врахувати власні переваги та недоліки, досягти ефективного виконання поставлених задач.

Виходячи з цього, оптимальний стиль професійної діяльності поліцейських - стиль, при якому збіг об'єктивних вимог професійної діяльності і найбільш виражених індивідуальних особливостей суб'єктів має максимально

виражене значення, визначаючи високий рівень ефективності виконуваної діяльності. Адже будь-який поліцейський з оптимальним та неповторним індивідуальним стилем професійної діяльності відчуває емоційне задоволення від виконуваної роботи, суб'єктивний комфорт, досягає високих результатів із найменшими витратами, через те, що збіг об'єктивних вимог професійної діяльності і його індивідуальних особливостей є максимальним.

Тобто, індивідуальний стиль діяльності виконує функцію пристосування людини до вимог діяльності з урахуванням властивостей його індивідуальності, оскільки діяльність поліцейських здійснюється в екстремальних умовах, в умовах дефіциту часу, підвищеної відповідальності за результат, де від суб'єкта праці потрібні природно обумовлені властивості індивідуальності, а саме: сильна нервова система, гнучкість, рухливість нервових процесів і психічних функцій тощо. Адже у цих умовах працівники Національної поліції, не володіючи необхідними властивостями індивідуальності, не зможуть бути ефективними працівниками. Особливості професійної діяльності співробітників Національної поліції, планомірний та своєчасний професіогенез працівників поліції істотно впливає на важливість процесу професійно-психологічного забезпечення та відбору кваліфікованих майбутніх фахівців.

Висновки. Таким чином, аналіз нау-

кових джерел дозволяє стверджувати, що індивідуальний стиль діяльності розглядають як форму пристосування людини з різними властивостями нервової системи до конкретних умов діяльності; як спосіб реалізації потенційних можливостей особистості в діяльності, узгодження властивостей індивідуальності із зовнішніми умовами діяльності; як характерне для даної людини стійке поєднання завдань, засобів і способів діяльності; як прояв глибинної стратегії індивіда, вираз його особистісних установок і диспозицій; як зовнішню форму прояву майстерності фахівця.

Проведений теоретичний аналіз з визначеної проблематики, переконливо доводить, що формування індивідуального стилю професійної діяльності працівників Національної поліції – важливий аспект професійного навчання, розвитку професійних здібностей, професійної придатності, а також системний процес, організуючий і направляючий вектор розвитку особистості поліцейського на досягнення їх професійно-особистісної цілісності. Модель цього процесу відображає безперервність розвитку особистості поліцейського як суб'єкта професійної діяльності, де механізми формування індивідуального стилю діяльності мають специфічну змістовність, які виявляються у формах їх актуалізації та взаємодії. Саме тому, на наше глибоке переконання, індивідуальний стиль діяльності може і повинен виступати аспектом професійного навчання для підготовки та відбору кваліфікованих по-

ліцейських, адже не володіючи необхідними індивідуально-психологічними особливостями та властивостями індивідуальності, вони не зможуть бути ефективними працівниками у свій професійній діяльності.

Перелік використаних джерел:

1. *Абульханова-Славская К. А.* Личность в процессе деятельности и общения / К.А. Абульханова-Славская // Психология личности: хрестоматия. Самара: Бахрах, 1999. Т.2. – С. 305-309.
2. *Бондар Т. В.* Категорія «стиль життя» та його інтерпретації / Т.В. Бондар // Вісник ХНУ ім.В.Н.Каразіна.- 2008.
3. *Гончаренко С. У.* Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. *Ильин Е. П.* Психология индивидуальных различий / Е. П. Ильин. — СПб. : Питер, 2004. — 701с. : ил. — (Серия «Мастера психологии»).
5. *Климов Е. А.* Введение в психологию труда / Е.А. Климов. - М.: Изд-во МГУ, 1988. – 199с.
6. *Климов Е. А.* Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. — Ростов н/Д : Феникс, 1996. — 512 с
7. *Лапина О. А.* Формирование индивидуального стиля профессиональной деятельности учителя: методология, теория, практика : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Лапина Олимпиада Александровна. – Иркутск, 2002. – 315 с.
8. *Маркова А. К.* Психология профессионализма / А.К. Маркова. - М., 1996.-308 с.
9. *Мерлин В. С.* Очерки интегрального исследования индивидуальности / В. С. Мерлин. — М. : Педагогика, 1986. — 256 с.
10. *Небылицын В. Д.* Психофизиологические исследования индивидуальных различий / В.Д. Небылицын. - М.: Наука, 1976.-336 с.
11. *Психология индивидуальных различий.* Тексты / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романова. М.: Изд-во МГУ, 1982. С. 74-77.
12. *Стиль человека: психологический анализ* // Сб. ст. / [под общ. ред. А. Либина]. — М. : Смысл, 1998. — 309 с.
13. *Торхова А. В.* Индивидуальный стиль деятельности учителя / А. В. Торхова // Педагогика. – 2003. – № 6. – С. 59–66.
14. *Щукин М. Р.* Структура индивидуального стиля трудовой деятельности / М.Р. Щукин // Вопросы психологии – 1984. – № 6. – С. 26-32.

References (Transliteration):

1. *Abulkhanova-Slavskaia K. A.* Lychnost v protsesse deiatelnosti y obshcheniya / K.A. Abulkhanova-Slavskaia // Psykholohyia lychnosti: khrestomatyia. Samara: Bakhkrakh, 1999. T.2. – S. 305-309.
2. *Bondar T. V.* Kategoria «styl zhyttia» ta yoho interpretatsii / T.V. Bondar //Visnyk KhNU im.V.N.Karazina.- 2008.
3. *Honcharenko S. U.* Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk / S. U. Honcharenko. – K. : Lybid, 1997. – 376 s.
4. *Ylyn E. P.* Psykholohyia yndyvydualnykh razlychy / E. P. Ylyn. — SPb. : Pyter, 2004. — 701s. : yl. — (Seryia «Mastera psykholohyy»).
5. *Klymov E. A.* Vvedenye v psykholohyiu truda / E.A. Klymov. - M.: Yzd-vo MHU, 1988. – 199s.
6. *Klymov E. A.* Psykholohyia professyonalnoho samoopredeleniya / E. A. Klymov. — Rostov n/D : Fenyks, 1996. — 512 s
7. *Lapyna O. A.* Formyrovanye yndyvydualnoho stylya professyonalnoi deiatelnosti uchytelia: metodolohyia, teoryia, praktyka : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.01 / Lapyna Olympyada Aleksandrovna. – Yrkutsk, 2002. – 315 s.
8. *Markova A. K.* Psykholohyia professyonalizma / A.K. Markova. - M., 1996.-308 s.

9. *Merlyn V. S.* Ocherky yntehralnoho yssledovaniya yndyvydualnosti / V. S. Merlyn. — M. : Pedahohyka, 1986. — 256 s.
10. *Nebylitsyn V. D.* Psikhofiziologicheskkiye issledovaniya individualnykh razlichiy / V.D. Nebylitsyn. - M.: Nauka. 1976.-336 s.
11. *Psikhologiya individualnykh razlichiy. Teksty / Pod red. Yu.B. Gippenreyter. V.Ya. Romanova.* M.: Izd-vo MGU. 1982. S. 74-77.
12. *Styl cheloveka: psikhologicheskyy analiz // Sb. st. / [pod obshch. red. A. Lybina].* — M. : Smysl, 1998. — 309 s.
13. *Torkhova A. V.* Individualnyy stil deyatelnosti uchitelya / A. V. Torkhova // Pedagogika. – 2003. – № 6. – S. 59–66.
14. *Shchukyn M. R.* Struktura yndyvydualnoho stylya trudovoi deiatelnosti / M.R. Shchukyn // Вопросы психологии – 1984. – № 6. – S. 26-32.

Yevtushenko Viktoriia

Postgraduate Student of the Department of Legal Psychology of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv (Ukraine)

THE CONCEPT OF PERSONAL STYLE OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF POLICE OFFICERS

ABSTRACT

This article is devoted to the concept of personal style of professional activity; it deals with theoretical analysis of the concept of «individual style of activity» in the aspect of person's development as a subject of labor. It is noted that the studies of local and foreign scientists have completely different comprehension of the concept of individual style of activity. V. S. Merlyn, E. A. Klimov, K. A. Abulhanova-Slavskaya, A.

K. Markova, M. R. Schukina, etc have made a considerable contribution to understanding of the concept of individual style of activity.

Even though it is mentioned that there are a lot of researches devoted to the theoretical and experimental studies of the issues of individual style and style of professional activity in the scientific-psychological literature, there are only few of them dedicated to the style of professional activity of police officers. Even less attention is paid to the psychological characteristics of the style of professional activity of the policeman.

Under the concept of individual style of professional activity the author understands the individual, peculiar system of psychological means to which a person manages in order to balance his personality with the external conditions of activity. In this case the individual style of professional activity of policemen is considered as a strategy of behavior in the work activity determined by the individual characteristics of the subject of activity.

The emphasis is on the factors that shape the personal style of professional activity that are mainly due to the peculiarities of the nervous system and personal characteristics. After all, the work of police officers has its own specifics and is carried out under extreme conditions. So, without possessing the psychological characteristics and individuality properties they can not be effective employees.

An attempt was made to determine the structure of the individual style of professional

© *Євтушенко В. І.*

activity as a holistic entity, namely: functions, attributes, levels and components. It is indeed important and necessary to form the individual style of professional activity of police officers to develop their personality and to achieve a professional and personal integrity as a subject of effective work behavior. Since, it is significantly affects the importance of the process of professional-psychological support and the selection of qualified future professionals.

Key words: style, personal style, individual style of professional activity, professional activity of policeman, professional development.

Євтушенко Вікторія Ігорівна

Аспірант кафедри юридическої психології Національної академії внутрішніх дел України, г. Київ (Україна)

ПОНЯТИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО СТИЛЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛИЦЕЙСКИХ: СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ

Аннотация. Статья посвящена индивидуальному стилю профессиональной деятельности. В статье осуществляется теоретический анализ понятия «индивидуальный стиль деятельности» в аспекте процесса развития человека как субъекта труда. Указано, что в исследованиях отечественных и зарубежных ученых понятие индивидуального стиля деятельности трактуется по-разному. Представлено понимание индивидуального стиля дея-

тельности в концепциях и теориях таких известных ученых, как В. С. Мерлина, Е. А. Климова, К. А. Абульхановой-Славской, А. К. Марковой, М. Р. Щукина и многих других.

Отмечено, что в научно-психологической литературе есть большое количество трудов, посвященных теоретическому и экспериментальному исследованию проблем индивидуального стиля и стиля профессиональной деятельности, однако лишь небольшая их часть посвящена именно стилю профессиональной деятельности полицейских. Еще меньше внимания уделено психологическим характеристикам стиля профессиональной деятельности полицейских.

Под «индивидуальным стилем деятельности» автор понимает индивидуально-своеобразную систему психологических средств, к которой прибегает человек с целью наилучшего уравнивания своей индивидуальности с внешними условиями деятельности. При этом индивидуальный стиль профессиональной деятельности полицейских рассматривается как стратегия поведения в трудовой деятельности, детерминирована индивидуальными особенностями субъектов деятельности.

Акцентировано внимание на факторы формирования индивидуального стиля деятельности, которые по большей части обусловлены особенностями нервной системы и личностными характеристиками. Ведь дея-

© Євтушенко В. І.

тельность полицейских имеет свою специфику и осуществляется в экстремальных условиях, и не владея необходимыми индивидуально-психологическими особенностями и свойствами индивидуальности, они не смогут быть эффективными работниками в своей профессиональной деятельности. Сделана попытка определить структуру индивидуального стиля профессиональной деятельности как целостного образования, а именно: функции, признаки, уровни и компоненты. Подчеркнуто значение и необходимость формирования индивидуального стиля профессиональной деятельности полицейских, как вектора развития личности полицейского на достижение их профессионально-личностной целостности как субъекта эффективной профессиональной деятельности, которая существенно влияет на важность процесса профессионально-психологического обеспечения и отбора квалифицированных будущих специалистов.

Ключевые слова: стиль, индивидуальный стиль, индивидуальный стиль профессиональной деятельности, профессиональная деятельность полицейского, профессиональное становление.

Дата отримання статті: 22.01.2019

Дата рекомендації до друку: 10.02.2019

Дата оприлюднення: 28.02.2019

© Свтушенко В. І.